

Din, Kültür ve Medeniyet

İslamiyet ve Türkler

Türklerin Müslüman Oluşu

→ Türklerin Müslüman Araplarla ilk temasları Hz. **Ömer** (r.a) zamanına rastlar.

→ Türklerin Müslümanlarla ilk ciddi münasebetleri **Emeviler** zamanında başlamıştır. Ancak Emevilerin olumsuz tutumları yüzünden Türklerin İslamiyet'e geçişleri yavaş olmuştur.

→ Emevilerin yıkılışından sonra **750** yılında başa geçen **Abbasilerle** Türklerin ilişkiler olumlu gelişmiştir.

→ 751 yılında, Müslüman Araplarla Çinliler arasında çıkan **Talas Savaşı** Türklerin hem İslam'ı hem de Müslüman Arapları daha iyi tanımalarını sağladı ve İslamiyet Türkler arasında hızla yayılmaya başladı.

→ Zamanla hem yöneticileri hem de halkı Müslüman olan Türk devletleri ortaya çıktı. **945** yılında kurulan **Karahanlılar**, **963**'te kurulan **Gazneliler** devleti buna örnektir.

Türklerin İslam dinini seçmesindeki başlıca sebepler şunlardır:

- ✓ Türklerdeki Gök Tanrı inancı ile İslamiyet'teki Tek Tanrı inancı arasındaki benzerlik
- ✓ Türklerdeki cihan hakimiyeti mefkuresi (gaza düşüncesi) ile İslamiyet'teki Cihat Anlayışı arasındaki benzerlik
- ✓ Her iki kültürde de ahiret ve cennet cehennem inançlarının olması
- ✓ İki kültürde de kurban kesme geleneğinin olması
- ✓ İki kültürde de temizliğe önem verilmesi
- ✓ İki kültürde de ahlak kurallarının benzerliği
- ✓ Abbasilerin Türklere ve Türk kültürüne karşı hoşgörülü tutumu

Türklerde İslam Anlayışının Oluşmasında Etkili Olan Şahsiyetler

a) Ebu Hanife

→ Asıl adı **Numan bin Sabit** olan Ebu Hanife, **699** yılında **Kufe**'de dünyaya gelmiş, **767**'de **Bağdat**'ta vefat etmiştir.

→ Meşhur fıkıh mezheplerinden biri olan **Hanefilik** onun görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşmuştur.

→ Ebu Hanife, **İmam Yusuf**, **İmam Muhammed** ve **İmam Züfer** gibi önemli talebeler yetiştirmiştir.

→ Ebu Hanife'nin en önemli eseri **Fıkıh-ı Ekber**'dir.

b) Maturidi

→ Asıl adı **Ebu'l Mansur Muhammed Maturidi**'dir

→ Maturidi, **863** yılında **Özbekistan'ın Semerkant** şehri yakınlarındaki **Maturid** köyünde dünyaya gelmiştir. **944** yılında da **Semerkant**'ta vefat etmiştir.

→ Maturidi özellikle fıkıh, tefsir ve kelim ilimlerinde kendini yetiştirerek geniş bilgi sahibi olmuştur.

→ İmam Maturidi siyasi çalkantıların, kültürel çatışmaların içinde yaşamış, kültürel çeşitlilik içerisinde ortaya çıkan İslam'ın ilkeleriyle bağdaşmayan görüşlerle mücadele etmiştir.

→ İslam alimleri dinimizin ilkelerini, bilimsel verilerden de faydalanarak sistemli bir şekilde savunmak için çalışmalar yapmışlardır.

→ İmam Maturidi'ye göre dini öğrenme konusunda önce Kur'an sonra sünnet ve akıl gelir.

→ Kelam konularını işleyen "**Kitabüt-Tevhid**" ve tefsirle ilgili "**Te'vilatül Kur'an**" Maturidi'nin iki önemli eseridir.

c) Şafii

→ Şafii **767** yılında **Gazze**'de doğmuş, **820**'de **Mısır**'da vefat etmiştir. Asıl adı **Muhammed bin İdris eş-Şafii**'dir.

→ Babasının ölümü üzerine annesiyle Mekke'ye gitmiştir. Böylece İmam Şafii **Mekke**'de büyümüştür.

→ Maliki mezhebinin kurucusu **Malik bin Enes**, Ebu Hanife'nin öğrencisi olan **İmam Muhammed** ve **Süfyan bin Uyeyne**'den ders almıştır.

→ Arap edebiyatı, tefsir, hadis ve fıkıh alanında kendini yetiştirmiştir.

→ **Kitabü'l-ümm** ve **Kitabu'r-Risale** İmam Şafii'nin önemli eserlerindendir.

d) Eş'ari

→ Asıl adı **Ebu Hasan el-Eşari**'dir. **875** yılında **Basra**'da doğan Eş'ari, **936**'da **Bağdat**'ta vefat etmiştir.

→ Tefsir, kelim, hadis ve fıkıh ilimlerinde kendini yetiştirip uzmanlaşmıştır.

→ Önceleri **Mu'tezile** mezhebini benimseyen Eş'ari, kırk yaşına geldiğinde bu mezhebin görüşlerini terk etmiştir.

→ Onun kelim ve akait alanında ileri sürdüğü görüşler zamanla sistemleştirilerek **Eş'arilik** mezhebini oluşturmuştur.

→ Eş'ari, Yüce Allah'ın varlığını, birliğini, İslam'ın inanç esaslarını akli ve nakli delillerle savunmuştur. Bu konuda insanları ikna edecek şekilde, mantıksal tutarlılık içinde açıklamalar yapmıştır.

e) Ahmet Yesevi

→ Hoca Ahmet Yesevi, **11. yüzyılın** sonlarında **Türkistan**'ın **Yesi** şehrine bağlı **Sayram** kasabasında doğmuş, **1166** yılında Yesi şehrinde vefat etmiştir.

→ Kur'an'ın öğütlerini, Hz. Peygamberin güzel ahlakını sade ve duru bir Türkçeyle, şiirsel dille anlatmıştır.

→ Hoca Ahmet Yesevi'nin **hikmet** adı verilen şiirleri; dilden dile, gönülden gönüle dolaşmış, insanların dini konularda bilgi ve kültürünü artırmasını sağlamıştır.

→ **Hacı Bektaş Veli, Ahi Evran, Yunus Emre** Hoca Ahmet Yesevi'den etkilenen dervişlerdendir.

→ **Divanı Hikmet** isimli bir eseri mevcuttur.

f) Ahi Evran

→ Ahi Evran **13. yüzyılın** büyük mutasavvıflarından biridir.

→ Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen bu ünlü mutasavvıfın asıl adı **Şeyh Nasiruddin Muhammed Ahi Evran bin Abbas**'tır.

→ Anadolu'ya gelmiş, burada birçok şehir ve kasabayı dolaşmış, Konya, Denizli ve Kayseri'de, Kırşehir'de bulunmuştur.

→ **Ahilik teşkilatının kurucusu** olarak kabul edilen Ahi Evran, yaşadığı şehirlerde esnafa özellikle İslam'ın ticaret ahlakı konusunda öğütler vermiş, onların eğitimine katkıda bulunmuştur.

→ "**Metaliu'l-İman**", "**Menahic-i Seyfi**" ve "**Mürşidü'l- Kifaye**" Ahi Evran'ın önemli eserlerindendir.

g) Hacı Bektaş Veli

→ **1209** yılında **Horasan**'ın **Nişabur** kentinde doğan Hacı Bektaş Veli, **1271** yılında **Nevşehir**'in, **Hacıbektaş ilçesinde** vefat etmiştir.

→ **Hoca Ahmet Yesevi**'den ve özellikle onun öğrencisi olan **Lokman Perende**'den ders almıştır.

→ İleri sürdüğü düşüncelerle **Bektaşilik** tarikatının temelleri oluşturulmuştur.

→ Sade, duru bir Türkçeyle söylediği "**nefes**"lerle in-sanlara İslam'ı sevdirmeyi, amaçlamıştır.

→ Hacı Bektaş Veli'nin **Makalat** adlı bir eseri vardır.

h) Mevlana

→ Mevlana dünyaca tanınmış bir mutasavvıf ve düşünürdür. **1209**'da **Horasan**'ın **Belh** şehrinde doğmuş, **1277**'de **Konya**'da vefat etmiştir.

→ Mevlana, yaşadığı dönemin edebiyat dili Arapça ve Farsça olduğu için eserlerini Farsça kaleme almıştır.

→ Mevlana sohbet ve vaazlarıyla halkı aydınlatma faaliyetlerinde bulunurken tanıştığı **Şems-i Tebrizi**, Allah aşkı yolunda Mevlana'nın mürşidi olmuştur.

→ Mevlana Celaleddin bütün çağlara tuttuğu hoşgörü, neşe ve umut meşalesi gibi; yüce kişiliği ile kendi çağını da aydınlatmış bir alimdir.

→ "Mesnevi, Divan-ı Kebir, Mektubat, Mecalis-i Seb'a ve Fi-hi malih" onun başlıca eserlerindedir.

1) Yunus Emre

→ Doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen Yunus Emre'nin **1240** yılında doğduğu, **1320** yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir. Yunus Emre, **Mevlana** ve **Hacı Bektaş Veli**'nin düşüncelerinden etkilenmiştir.

→ Bektaşî dervişlerinden olan **Taptuk Emre**'den dersler almış, onun dergahında bulunmuştur.

→ **Mevlana** ile de görüşen Yunus Emre, tasavvufi olgunluğa erişince insanları eğitmeye, aydınlatmaya başlamıştır. Bu amaçla diyar diyar dolaşmıştır.

→ Sade, duru, anlaşılır bir Türkçe ile şiirler söyleyen Yunus Emre, halkımızın dini, ahlaki ve tasavvufi değerleri özümsemesine katkı sağlamıştır.

→ Yunus Emre'nin **Divan** ve **Risalet'ün-Nushiyye** olmak üzere iki eseri vardır.

2) Hacı Bayram Veli

→ Asıl adı **Numan bin Ahmet** olan Hacı Bayram Veli, **1352** yılında **Ankara**'da doğmuş, **1429**'da **Ankara**'da vefat etmiştir.

→ Medresede aldığı tefsir, hadis, fıkıh ve kelim gibi İslami ilimlerin yanında matematik, astronomi ve tasavvuf alanında da kendini yetiştiren Hacı Bayram, **Somuncu Baba**'dan dersler alıp kendi dergahını kurmuştur.

→ Medresede ders verirken halkı dini, ahlaki konularda bilgilendirmiştir.

→ Hacı Bayram Veli'nin tasavvufu ilgili görüşleri kendinden sonra gelenlerce belli bir sistem olarak benimsenmiş ve **Bayramilik** tarikatını oluşturmuştur.

Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları

→ Türkler sadece askeri, siyasi konularda değil, bilim, fen, sanat vb. her alanda İslam kültürü ve medeniyetine katkıda bulunmuşlardır.

Pozitif Bilimler

- **İbn-i Sina:** Bu ünlü ilim adamı özellikle tıp alanındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Enfeksiyonu tarif etmiş, idrar tahlili yapmış, şeker hastalığının tedavisi üzerinde çalışmış, menenjit hastalığını bilimsel bir şekilde tespit etmiştir. **El-Kanun fi't-Tıp** ve **Kita-büş-Şifa** onun en meşhur eserleridir.
- **Farabi:** Matematik, astronomi, mantık, felsefe gibi bilim dallarında çalışmalar yapmıştır. **İhsaul Ulum** adlı eserinde ilimleri konularına göre sınıflandırmış, bunu yapan ilk kişi olmuştur.
- **Uluğ Bey:** Ünlü bir Türk astronomi bilginidir. Astronomi üzerine sistemli çalışmalar yapmış, ansiklopedik tarzda bir eser yazmıştır.
- **Ali Kuşçu:** Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nin meşhur bilim adamlarından biridir. Uluğ Bey'in öğrencisi olan Ali Kuşçu, İstanbul'da bir rasathane kurmuş, burada önemli çalışmalar yapmıştır.
- **Piri Reis:** Dünyaca tanınmış denizci ve coğrafyacıdır. **Kitab-ı Bahriye** adlı eseriyle tanınan Piri Reis'in, günümüz haritalarına yakınlığıyla tanınan çizdiği bir Dünya haritası vardır.
- **Seydi Ali Reis:** Dünyaca tanınmış denizci ve coğrafyacıdır. Ali Reis, **Mir'atül Memalik** adlı eserleri yazmıştır.
- Ayrıca matematik dahisi kabul edilen **Harezmi**, beş bilinmeyenli denklemlerin çözümünü yapan **Ebu Kamil Şuca**, optik ve fizik alanında çalışmalar yaparak fotoğrafçılığın temellerini atan, kara kutuyu icat eden **İbni Heysem**, fizik alanında yaptığı çalışmalarla dikkat çeken **Biruni** diğer meşhur bilginlerimizdendir.

Dini Bilimler

- Pozitif bilimlerde olduğu gibi dini ilimler alanında da ünlü alimler yetişmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: **Mevlana**, **Hacı Bektaş Veli**, **Yunus Emre**, **Fıkıh alimi Ebus Suud Efendi**, **İmam Maturidi**, **Ebu Hanife**, **Fahreddin Razi**, **(Mefatihul Gayb adlı tefsiri yazmıştır)** **Zemahşeri** (Keşşaf adlı tefsiri yazmıştır)

Sanat ve Edebiyat

- **Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Hoca Ahmet Yesevi, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre** gibi edebiyatçı, şair, mutasavvıf ve düşünürler söyledikleri şiirler, nefesler, yazdıkları eserlerle İslam kültür ve medeniyetine katkıda bulunmuşlardır.
- **Mimar Sinan** gibi dahileri yetiştiren Türk medeniyeti, birçok medrese, han, hamam, köprü, cami vb. yapılar inşa ederek sanat alanında İslam kültür ve medeniyetine katkıda bulunmuşlardır.
- Yine hat, tezhip, (altın yıldız ve boya ile yapılan bir tür kitap süsleme sanatı) minyatür (**Nigari, Levni** ünlü minyatür sanatçılarımızdandır) gibi sanat dallarında yetişen sanatçılar ve onların ortaya koydukları eserler İslam medeniyetinin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur.

İslam'da Bilginin Kaynakları

a) Akıl

- Kur'an-ı Kerim, düşünmeyi, araştırmayı ve doğru bilgiye ulaşmayı emreder.

b) Vahiy

- Vahiy, Allah'ın emir ve yasaklarının Cebrail aracılığı ile peygamberlere bildirilmesidir.
- Vahiy İslam'da doğru bilgi kaynaklarının başında gelir.

c) Duyular

- İnsanoğlu duyular yoluyla pek çok konuda bilgi sahibi olur. İslam inançları kitaplarında sağlıklı duyulara "**havass-ı selime**" denir. İslam dininde sağlıklı duyular bilgi edinme yollarından birisi olarak kabul edilmiştir.

İslam Medeniyetinde Eğitim Kurumları

- ➔ "**Mescid-i Nebi**"nin bitişiğine yapılan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapıldığı "**suffe**" adı verilen odalar, İslam medeniyetinin **ilk eğitim kurumudur**.

➔ **Yüksek öğrenim alanında ilk eğitim kurumu** ise Abbasi Halifesi Memun tarafından **Bağdat'ta Beytü'l-Hikme (Bilgelik Evi)** adıyla kuruldu.

➔ Alparslan'ın emriyle veziri **Nizamü'l-Mülk** tarafından Bağdat'ta kurulan **Nizamiye Medresesi**'nde İslami bilimlerin yanında edebiyat, matematik, felsefe gibi dersler de okutulmaktaydı.

➔ **Endülüs Emevi Devleti**'nde de eğitim ve öğretim faaliyetleri oldukça ileri seviyedeydi. Özellikle **Kordoba Medresesi**'nden aynı zamanda Hristiyanlar da faydalaniyordu.

➔ Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'da kurulan **Enderun Mektebi Sahn-ı Seman** ile Kanuni Sultan Süleyman Döneminde kurulan **Süleymaniye Medreseleri** önemli eğitim kurumlarındandır.

➔ İslam medeniyetinin eğitim kurumlarından **Biruni, Battani, Farabi, Gazali, İbn-i Ruşd, İbn-i Sina, Kindi, Cabir bin Hayyan, Harizmi** gibi dünya çapında bilginler yetişmiştir.

Müslümanların Bilim ve Medeniyete Katkıları

Müslüman düşünür ve bilim adamları, din bilimlerinin yanı sıra sosyal bilimler ve fen bilimlerinde de önemli çalışmalar yapmışlardır.

- **Coğrafya: Belhi**'nin çalışmaları ile bilimsel coğrafyanın temeli atılmıştır. Diğer isimler: **Piri Reis, Seydi Ali Reis, Uluğ Bey, Katip Çelebi**.
- **Tarih: Taberi, Mesudi, İbn Haldun, Naima ve Ahmet Cevdet Paşa**.
- **Astronomi: Harezmi**, (astronomi cetvelleri ile atlaslar hazırlamıştır) **Uluğ Bey**, (rasathane kurmuştur) **Ali Kuşçu**
- **Fizik: Biruni**, (Birçok maden ve mineralin yoğunluklarının değerlerini doğru bir şekilde hesaplamıştır.) **Kindi** (İlk defa düşünce tarihinde zaman, mekan ve hareketin izafiyetini söylemiştir.) ve **İbnü'l-Heysem** (optik sahasında, temel olarak ne görülüyorsa ilk kez ortaya koymuştur.)
- **Kimya: Zekeriya Razi, Cabir İbni Hayyan, İbnü'l-Heysem**
- **Matematik: Harezmi**, (logaritmayı sistemleştirmiş ve ilk defa sıfırlı ondalık sayıyı

bulmuştur) Ali Kuşçu, Tusi, Hızır Bey, Kerhi, Muhammed bin Ahmet, Mirim Çelebi ve Hızır Halife.

- **Zoooloji ve Botanik:** Abdullah İbn Baytar, Ebu Zekeriya ve Damiri

İslam ve Estetik

Evrendeki Ölçü ve Ahenk

→ Gözle görülemeyen atomlardan en büyük varlıklara kadar her şeyde ince bir ölçü ve düzen vardır.

→ Kainatta hiçbir şey gelişigüzel ve amaçsız yaratılmamıştır. Bu anlamda yaratılan her şey değerlidir.

→ Allah, yarattığı şeylerde koyduğu ölçüyü kendi varlığının delilleri arasında saymıştır.

→ Güneş sistemi, bitkiler, hayvanlar alemi ve evrendeki her şeyde ölçü ve düzen bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim bu gerçeğe birçok ayette işaret etmektedir: "**Allah her şeyi yaratmış, ona ölçü, biçim ve düzen vermiştir.**" (Furkan 2) "Biz, her şeyi belli bir ölçüye göre yarattık" (Kamer 49).

→ Güneş ile Dünya arasındaki uzaklık 150 milyon kilometreye yakındır. Bilim adamlarının tespitlerine göre Güneş biraz daha uzak olsaydı o zaman her şey soğuktan donardı. Yakın olsaydı, o zaman her şey sıcaktan kavrulurdu.

İnsan ve Estetik

→ Estetik, insanın güzel olanı fark etmesi, hissetmesi ve algılamasıdır. İnsan güzel yaratılmış ve güzelliği fark edecek şekilde donatılmıştır.

→ Mimariden sanata, edebiyattan musikiye kadar uzanan geniş bir sahada karşılığını bulabiliriz.

→ Güzel duygular, bireyin iç dünyasında ahenk oluşturur, kişiye neşe ve mutluluk verip, yaşamını anlamlandırmasına yardımcı olur.

→ İnsanlar, güzel olandan aldığı ilhamlarla hayatını renklendirmiş ve zenginleştirmiştir. İnsan, taşı ve toprağı şekillendirerek yaşadığı şehri, mahalleyi ve evini süslemiş, ibadet ettiği mekanları görkemli ve göz alıcı hale getirmiştir.

Kur'an ve Güzellik

→ İndirildiği dönemde sadece söyleyişindeki eşsizlikle bazı insanların Müslüman olmasını sağlayan Kur'an-ı Kerim, güzelliği bir değer olarak görür.

→ Tarih boyunca Kur'an'ın gerek lafzı gerekse anlamından beslenen gönüller pek çok güzelliğin üretilmesinde öncülük etmişlerdir.

Hz. Muhammed (s.a.v) ve Güzellik

→ Hz. Peygamber, (s.a.v) Kalem suresinin 4. ayetinde, "**Ve sen pek yüksek bir ahlak üzerindesin!**" buyrulurak övülür.

→ Hz. Peygamber, (s.a.v) her durumda güzel olanı hayatına taşımıştır.

→ Hz. Peygamber, (s.a.v) arkadaşlarına ve çevresine her açıdan güzel bir örnek olmuştur. Onlara diş temizliğinden, saçların taranıp düzeltilmesine kadar pek çok konuda tavsiyelerde bulunarak sağlıklı ve güzel görünmelerini istemiştir.

Yaşamda Güzellik

→ Kur'an'da, "**O (Allah) ki yarattığı her şeyi güzel yapmıştır...**" (Secde 7) buyrulurak varlıklardaki güzelliklere dikkat çekilir. Allah (c.c), bütün güzelliklerin kaynağıdır. Bu kaynaktan beslendiği sürece insan için güzellikler bitmez.

→ İnsan, sözlerinde, davranışlarında ve yaptığı işlerde ve ürettiği ürünlerde güzelliği aramalıdır. Söz insanlar arasında bir iletişim aracı olduğuna göre insan sözlerinde kırıcı ve kaba olmamalı, iç güzelliği sözlere yansıtmalıdır. Yapılan davranışlar ve üretilen işlerde de insan, en güzelini yapmalı kendine düşeni hakkıyla yerine getirmelidir.

İslam Medeniyetinde Estetik

a) Mimari

- Hayırlı işler yaparak sevap kazanma düşüncesi, birçok mimari eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mescit, cami, külliye, ev, yol, bahçe, sebil ve diğer sosyal mekanların

inşasında iyiliklerin yayılması ile güzelliklerin çoğalması anlayışından hareket edilmiştir.

- Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye varmadan önce **Kuba Mescidi**'ni, hicretle birlikte de **Mescid-i Nebi** denilen camii inşa etmiştir.
- **Şam'da Ümeyye, Kudüs'teki Mescid-i Aksa, İspanya'daki Kurtuba, İstanbul'daki Sultanahmet, Süleymaniye ve Beyazıt camileri** bu konuda örnek mimari özelliklere sahip yapılar arasındadır.

b) Edebiyat

- İslam dininin ana kaynağı olan kitap Kur'an-ı Kerim, edebi anlatımı yönüyle dilin ve edebiyatın gelişmesine, değer kazanmasına sebep olmuştur.
- Hz. Peygamber (s.a.v) sözün güzel olanını teşvik etmiş, güzel ve yararlı olan şiir ve hikayeleri dinlemiş ve bu amaçla şair ve yazarları övmüştür.
- Müslümanlar ilk dönemlerden itibaren çeşitli şehirlerde kütüphaneler kurmuşlar, kitaplar yazmışlar, başka dillerden tercüme yapmışlar, ilim adamlarını ve öğrencileri desteklemiştir.
- Edebiyatımız, 13. yüzyıldan sonra divan edebiyatı, halk edebiyatı ve tasavvuf edebiyatı şeklinde üç yönde gelişmiştir. Divan edebiyatının en örnekleri arasında kaside, münacat, tevhit, naat, gazel, mesnevi ve mersiye gösterilebilir.
- Osmanlı Dönemi'nde sanata ve edebiyata önem veren padişahlar, Fuzuli, Baki, Nabi, Nedim ve Şeyh Galip gibi büyük şairlerin yetişmesine zemin hazırlamışlardır.
- Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli gibi kişilerle başlayan ve günümüze kadar devam eden tasavvuf edebiyatının ana konusu Allah (c.c) ve insan sevgisidir.

c) Musiki

- Duyguların, düşüncelerin belli bir ritim ve ahenk içinde ifade edilmesiyle ortaya çıkan musiki, etkili bir anlatım dilidir.
- Kur'an'da müziği ve onunla ilgili sanatları yasaklayan herhangi bir ifade yoktur. Ancak

yapılan müzik ve sanatın insanda kötü duygu ve düşünceler uyandırmaması gerekir.

- Kur'an'ın anlaşılır şekilde ve güzel bir sesle okunmasını tavsiye edilmiştir. Bunun sonucunda **ezan, tekbir, tesbih, mevlit, çeşitli salatü selamlar, ilahi, naat, deyiş, nefes ve mersiye** gibi musiki çeşitleri doğmuş ve gelişmiştir.
- Musiki, tarihimizde ninni, ağıt, bozlak, türkü, şarkı, marş gibi formlarda ortaya çıkmış ve pek çok besteye kaynak teşkil etmiştir. Bu anlamda **Dede Efendi, Itri, Hafız Post, III. Selim, Sadullah Ağa, Hacı Arif Bey** gibi güfte yazarı ve bestecilerimiz musikin gelişmesine önemli katkıda bulunmuşlardır.

Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri

→ İlk insandan bu yana insanlığın gelişimi ile birlikte birçok din ortaya çıkmıştır. Günümüzde de dünyanın her kıtasında, birbirinden farklı inanç ve yaşam tarzı öngören dinler bulunmaktadır.

Yaşayan Dinler

a) Vahye Dayalı Dinler: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam aynı dini kökenden gelmektedir. Çünkü her üç din de vahyin temel ilkelerine dayanır. "**İlahi dinler**" de denilen bu dinlerin ortak noktası vahiy yoluyla bildirilmiş olmasıdır.

Yahudilik:

- Yahudiliğin peygamberi Hz. Musa'dır. Bu nedenle Yahudiliğe "**Musevilik**" de denir.
- Yahudilikte tek yaratıcı vardır ve adı **Yahova**'dır.
- Yahudilere göre Yahova, bütün insanlığın tanrısıdır. Ancak tanrının en sevgili kulları Yahudi ulusundan olanlardır.
- Yahudilerin kutsal kitabına **Eski Ahit** denir. Buna Yahudiler **Tanah** adını verirler. Tanah'ın bir bölümü olan **Tevrat** ise çoğu zaman Yahudilerin kutsal kitabının tamamı için kullanılır.
- Yahudiler ibadetlerini **havra** veya **sinagog** denilen yerlerde yaparlar. Tevrat'tan bölümler okuyarak ibadet ederler.

- İbadet sırasında erkekler başlarını "**kipa**" denilen küçük bir takke ile örterler.
- Yahudiler, saldırılar sonucu yıkılan mabetlerinden geriye kalan batı duvarının önünde dua ederler. Bu duvara "**Ağlama Duvarı**" denir.
- Yahudiler günlük; sabah, öğle ve akşam ibadetlerini evlerinde veya sinagoglarda, haftalık ibadetlerini ise cumartesi günü sinagogda yaparlar. Bu nedenle **cumartesi**, onların özel ibadet ve tatil günleridir.
- Yahudilerin din adamlarına **haham** denir.

Hristiyanlık:

- Filistin bölgesinde yaşayan İsrailoğullarına gönderilmiştir. Hristiyanlık, günümüzde yaşayan dinlerin nüfus bakımından en kalabalık olanıdır. En yaygın olduğu bölge **Avrupa**'dır. **Kuzey Amerika**'nın tamamı, **Güney Amerika**'nın kıyı kesimleri ve **Avustralya**'nın büyük çoğunluğu Hristiyan nüfustan oluşmaktadır.
- Hristiyanlığın peygamberi, **Hz. İsa**'dır. Hz. İsa **Filistin'de Nasıra** denilen bir köyde doğmuştur. Annesi **Hz. Meryem**'dir.
- Hz. İsa'ya ilk başta **on iki** kişi inanmıştır. Bunlara "**havariler**" denir. Hristiyanlık Hz. İsa'dan sonra havarilerin gayretleriyle yayılmıştır.
- Hristiyanlık dininin kutsal kitabı **İncil**'dir.
- Hristiyanlıkta inanç esaslarının temelini **teslis** oluşturur. Teslis, "**üçlü tanrı inancı**" demektir. Teslisin unsurları; **Baba, Oğul ve Kutsal Ruhtur**.
- Hristiyanlarda; Allah, peygamber, kitap, melek, kader ve öldükten sonra dirilme inancı vardır. Hristiyanların ibadetleri; günlük, haftalık ve yıllık olarak üç bölümden oluşur.
- Günlük ibadetler sabah akşam, haftalık ibadetler **pazar** günü, yıllık ibadetler ise dini bayramlarda yapılır.
- Hristiyanların ibadet yeri **kilise** ve **katedraller**dir. Din adamları ise **papaz**, **rahip** veya **rahibe** adını alırlar.
- Hz. İsa'nın idam edildiğine inandıkları **çarmız (haç)**, hem Hristiyanlığın hem de kilisenin sembolüdür.

- Hristiyanlığa göre bütün insanlar günahkar olarak doğarlar. Bu nedenle bütün bebekler ve Hristiyanlığa girenler kutsal su ile yıkanarak günahlarından arınırlar. Buna **vafiz ayini** denir. Hristiyanlıkta tarihi süreç içinde bazı mezhepler oluşmuştur. **Katoliklik**, **Ortodoksluk** ve **Protestanlık** önemli Hristiyan mezhepleridir.

İslamiyet:

- İslamiyet Allah (c.c) tarafından **Hz. Muhammed** (s.a.v) aracılığıyla insanlara gönderilmiş son ilahi dindir.
- İslam 7. yüzyılın başlarında Arabistan'da ortaya çıkmış ve buradan bütün dünyaya yayılmıştır.
- İslam dininin, başta **Ortadoğu** olmak üzere, **Afrika'da**, **Asya'da**, **Avrupa**'nın bazı kesimlerinde ve dünyanın diğer bölgelerinde mensupları vardır.
- İslam dininin temel inanç esası, Allah'ın varlığına ve birliğine (**tevhid**) inanmaktır. Bunun yanı sıra Allah'ın gönderdiği bütün **ilahi kitaplara** ve **bütün peygamberlere**, **ahiret gününe**, **meleklerle**, **kadere inanmak** da İslam'ın inanç esaslarındandır.
- İslam dininde, **namaz kılmak**, **oruç tutmak**, **zekat vermek** ve **hacca gitmek** temel ibadetlerdir. İslam dini, inanç ve ibadetlerin yanı sıra ahlaka da büyük önem vermiştir.
- Müslümanların toplu halde ibadet ettikleri yerler, **cami** ve **mescitler**dir. Bununla birlikte temiz ve uygun olan her yerde ibadet edilebilir. **Ramazan** ve **Kurban** bayramları olmak üzere iki bayram vardır.
- İslamiyet'in kutsal kitabı **Kur'an-ı Kerim**'dir.
- İslam dini evrensel bir dindir. Mesajı bütün insanlara yöneliktir. Getirdiği esaslar kıyamete kadar geçerlidir. Dolayısıyla, İslam dininden sonra başka bir din gelmeyecektir.

b) Hint Dinleri:

Hinduizm:

- Hindistan halkının büyük çoğunluğunun bağlı olduğu bir dindir.

- Kim tarafından kurulduğu tam olarak bilinmeyen hinduizm, etnik bir dindir.
- Kurumsal bir din olmadığı için, herkes kendi bildiği ve onayladığı şekliyle inançlarını devam ettirirler.
- İnekler, hayatın kaynağı olarak kabul edildiğinden kutsallıkları bulunmaktadır. Kast denilen sınıfsal ayrımcılık bulunmaktadır.

Kast Sistemi 4 Sınıftan Oluşur:

- 1. Brahmanlar:** Rahipler ve aydınlar sınıfı
 - 2. Kşatriyalar:** Hükümdar sülalesi ve askerler sınıfı
 - 3. Vaisyalar:** Tüccar, esnaf ve çiftçi sınıfı
 - 4. Sudralar:** İşçi ve sanatkarlar sınıfı
- Hintliler, **Ganj Nehri**'ni kutsal kabul ederler. Zaman zaman bu nehirde yıkanır. Ölen bir kimsenin cesedini de yakıp küllerini Ganj nehrine dökerler.

Hinduizmdeki bazı kavramlar:

Meditasyon: Yoga uygulamalarından biri olan meditasyon, zihni olumsuz düşüncelerden arındırma ve rahatlama yöntemidir.

Karma: Bir sebep sonuç kanunudur. Bu nedenle insan geçmişte ne yapmışsa gelecekte de onu görecektir.

Reenkarnasyon (Ruh göçü/Tenasüh): Ruhun bir bedenden başka bir bedene geçmesidir.

Hulul: Tanrı Vişnu'nun insan şekline girmesidir.

- Hinduizmde hem tek tanrıcılık hem de üçlü tanrı anlayışı bulunmaktadır. Üçlü tanrı anlayışına göre; "**Brahma**" yaratıcı tanrı, "**Vişnu**" koruyucu tanrı, "**Şiva**" ise yok edici tanrı olarak kabul edilmektedir.

Budizm:

- Budizm, **Hindistan'dan Moğolistan'a, Tibet'ten Japon adalarına** kadar uzanan geniş bir coğrafyada etkin olan bir dindir.
- Budizm, **Buda** tarafından kurulan bir dindir. **MÖ 563-483** yılları arasında yaşadığı bilinmektedir.
- Mutlak güç sahibi, ezeli ve ebedi yaratıcı bir tanrının varlığını kesinlikle kabul etmezler.

- Budizmin bu kutsal metinlerine **Tipitaka** (Üç Sepet) adı verilmektedir.
- Budizm'de asıl amaç; **Nirvana**'ya ulaşmaktır. Nirvana ise; ihtiyarlardan, ölümden, dünya çilelerinden, arzu ve ihtiraslardan kurtuluş yüceliğe ve huzura ermeştir.
- Dini anlayış ve uygulama bakımından Japonya'ya özgü **Zen Budizmi** ile Tibet'e özgü **Tibet Budizmi** arasında birçok farklar bulunmaktadır.

Caynizm:

- Hindistan'da yaklaşık **MÖ 4. yüzyılda** ortaya çıkan dini akımlardan biridir. Hindistan'daki dört büyük dinden biridir. Kurucusu **Mahavira**'dır.
- Budizmde tanrı fikri üzerinde durmamakla beraber bazı Caynistler tanrının varlığına inanırlar. Tapınaklarında tanrı heykelleri vardır.
- Dürüst ve sade bir hayat sürmeği prensip edinen, Caynistler içki içmezler. Sadece kendi dinlerine uyanların ölümsüzlüğüne inanırlar.
- Onlara göre evren ebedidir, yaratılmamıştır. Cennet ve cehennem vardır. Ayinleri **rahip** ve **rahibeler** idare eder. Gösterişli mabetleri vardır. Kutsal kitapları "**Agamalar**" dır.

Sihizm:

- Sihizm, **16. yüzyılda Hindistan'da** kurulmuştur. Kurucusunun adı **Guru Nanak**'tır. Buda ve Vardhamana gibi Hinduizmin yozlaşmasından memnun olmayan Nanak, sonraları İslam dini ile tanışmış ve tevhit gibi bazı prensipleri Hindu inançları ile harmanlayarak yeni bir din kurmuştur.
- Mensuplarına "**Sih**"; kurulan yeni dine de "**Sihizm**" adı verilmiştir. Sihler, özel giysileriyle dikkat çekerler. Başlarındaki serpuş onların dinsel giyim tarzlarını oluşturur.
- Günümüzde, Sihlerin büyük çoğunluğu Hindistan'ın Pencap bölgesinde yaşamaktadır. Sihler, tek tanrıya, Adi-Granth adlı kutsal kitaba inanırlar.

c) Çin ve Japon Dinleri:

Taoizm:

- Çin'in en eski dinlerinden biri olan **Taoizm**, **Şintoizm** ve **Konfüçyanizm**'e tepkisel olarak ortaya çıkmış bir dindir. Kurucusu **Lao Tzu**'dur.
- Hala varlığını devam ettiren Çin dinlerinden biri olan Taoizm, mistik yönü ağır basan bir yapıya sahiptir.
- Lao ilkelerini uygulamak için ısrarcı olmamış, daima mütevazı ve sakin bir hayat sürmeyi tercih etmiştir.
- Taoizm'e göre bu alem mevcut olan (**Yang**) ile mevcut olmayan (**Ying**) in birleşmesinden meydana gelmiştir. Bazı kaynaklara göre Tao, tanrının sembolleştirilmiş varlığı olarak anılmaktadır.

Konfüçyanizm:

- **MÖ 6. ve 7. yy. Çin**'de çıkan bir dindir. Dinin kurucusu **Konfüçyüs** adındaki bir filozoftur.
- Konfüçyüs öğretilerinin bir din mi, yoksa insanlar arası ilişkileri sistemleştiren ahlaki öğretiler mi olduğu konusu tartışılmaktadır.
- Konfüçyanizm'de insanın evlenmeden veya bir erkek evlat bırakmadan ölmesi büyük günah sayılır. Çünkü erkek evladın, ata ruhlarına ibadeti devam ettireceğine inanılır.
- Konfüçyanizm'de **ayrı bir rahipler sınıfı olmadığı** için ayinler genellikle devletin yetkili memurlarınca yönetilir.
- Dünyanın üstün idarecisi Gök tanrı için yapılan törenleri hemen ekseriyetle imparator yönetir.
- Konfüçyanizm, **1912** yılına kadar Çin'in resmi devlet dini olmuştur. Bu dinin bugün, 350 milyon civarında inanana bulunmaktadır. Bunların büyük bir kısmı **Çin**'de geri kalanları ise **Japonya**, **Burma**, ve **Tayland**'da yaşamaktadırlar.

Şintoizm:

- Japonların milli dini olma karakteri sergilemektedir. Şintoizm'in Japonca'da karşılığı **Kami-Nomi-çi'**dir (tanrıların yolu). Şintoizmin herhangi bir kurucusu yoktur.

- Şintoistler **ataları için evlerinde bir köşe oluştururlar** ve buraya atalarının yemesi için çeşitli yiyecekler koyarlar. Türbelerde de sunak üzerine günlük olarak taze yiyecekler, su, tütsü vb. şeyler koyarlar.
- Şintoizm yaklaşık **2500-3000** yıl önce ortaya çıkmıştır. **13 eski mezhebi** olup, her birinin kendi kurucusu vardır. Şintoizm'in iki temel özelliği **milli bir din olması ve tabiata tapmaya önem vermesidir**.

d) Geleneksel Dinler

- Belirli bir kurucusu, inanç sistemi ve kutsal kitabı olmayan, kabilelere ait dinlere **ilkel veya geleneksel dinler** adı verilmektedir.
- Gelişmiş bir hayat tarzına ulaşamamış olan, geçimlerini **avcılık, balıkçılık ve tarımla** sağlayan ilkel kabilelerin inanç dünyalarını oluşturan dinlere; geleneksel dinler adı verilmektedir.
- Bunlar kabileye ait dinler olduğu için yayılma özellikleri yoktur. **Mana, tabu, totem, şaman, büyü** gibi ortak dinsel terimlere sahiptirler.
- Başta **Güney Amerika, Afrika, Avustralya, Hint Adaları** ve **Yeni Zelanda** olmak üzere dünyanın değişik bölgelerinde 95 milyon civarında geleneksel din mensubunun bulunduğu bilinmektedir.

Dinlerin Benzer Özellikleri

→ Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam, aynı dini geleneğin temsilcisi olan dinlerdir. Her üç din Hz. İbrahim'in dininin genel ilkelerine dayanır. Bundan dolayı bu üç din arasında inanç, ibadet ve ahlak konularında benzerlikler bulunmaktadır. Ancak ilahı olmayan dinlerin inanç esaslarıyla benzerlikleri yok denecek kadar azdır.

a) inanç

- Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyette; **ilah, peygamber, melek, ahiret, kutsal kitap, ölümden sonra dirilme** inancının bazı

farklılıklarla birlikte her üç dinin inanç sisteminde yer aldığı görülmektedir.

- İlahi olmayan dinlerde çok tanrıcılık ya da erdeme ulaşmak gibi tanrı endekli olmayan inanışlar söz konusudur.
- İlahi dinlerde kutsal kitaplar bulunurken diğer dinlerde ise ya hiç kitap olmadığı ya da vahiy üzerine değil, öğretici içeren kitapların var olduğu görülmektedir.

b) İbadet

- **İslamiyette ibadet**, namaz şeklinde her gün beş vakit camilerde, mescitlerde veya evlerde yapılır.
- **Yahudilikte** haftalık ibadet şabat (cumartesi) günü yapılır. Bu nedenle bu günde dünyevi herhangi bir iş yapmak, ateş yakıp yemek pişirmek ve benzeri işler yapmak yasaktır. Yahudiler, yıllık olarak ise Yom Kippur (Tövbe ve Kefaret Günü) ibadetini ya-parlar.
- **Hinduizmde ibadet**; dilekte bulunma, aracı kılma, övgü ve tapınma şeklinde yapılır. Hindular ibadetlerini tanrıların heykelleri önünde yaparlar.
- **Budizmde tanrı konusunda agnostik** (bilinemezci) bir anlayış hakimdir. Bu yüzden tanrıya karşı belirli bir ibadet ve dua söz konusu değildir.
- Tek tanrıya inanan **Sinlerin ibadeti** basit ve sadedir. Amritsar'daki Altın Mabet'in havuzunda ibadet maksadıyla yıkanılır. Ayın ve ibadetleri belirli bir dua ve yıkanmaktan ibarettir.
- **Çin dinleri** olan **Taoizm** ve **Konfüçyanizmde** ata ruhlarının koruyucu olduğu inancından dolayı bunların adlarının yazılı olduğu levhalann önünde onlara yiyecek ve tütsü gibi şeyler sunulup onlara saygı duyulur.
- Dinlerde benzer ibadet şekillerinden bir diğeri de oruçtur. **İslam'a göre oruç**, belli bir vakitte içme gibi bazı bedensel isteklerden uzak durmaktır.
- **Hristiyanlıkta iki çeşit oruç** bulunmaktadır. Bunlardan birincisi **şükran (ökaristik) orucu**, diğeri **kilise (eklesiyastik) orucudur**. Bu iki orucu da Katolikler tutarlar, Protestanlar tutmazlar.

- **Yahudilikte oruç**; Allah'a şükretme, yas tutma, kötü günleri hatırlama ve günahlara kefaretle amacıyla olup toplam altı gündür.
- **Hinduizmde oruç** genellikle belirli bazı besinleri yememe, yani bir çeşit perhiz şeklindedir.
- **Budistler**, her iki ayda bir gün oruç tutarlar. Arzulardan kurtulmanın birinci yolu da oruç tutmaktır.
- **Taoizmde oruç**, sağlığı korumayı ve böylece yaşlanmayı geciktirmeyi amaçlar.

c) Ahlak

- Bütün dinlerde uyulması gereken ahlak ilkeleri vardır. Bu ilkelerle doğruluk, iyilik, yardımseverlik, büyüklere saygı, küçüklere sevgi gibi davranışlar övülürken, diğer taraftan insanlara ve topluma zararlı davranışlar hırsızlık, zina, yalancılık gibi davranışlar yasaklamıştır.

d) Dinlerde Önemli Gün ve Geceler

- Günleri farklı farklı olsa da her dinin kendine has kutsal saydığı gün ve gecesi bulunmaktadır. **İslamiyette** yıl içinde kutlanan Ramazan ve Kurban Bayramı, Kadir Gecesi, Miraç Kandili, Berat Kandili, Regaip Kandili, Mevlid Kandili gibi geceler kutsal kabul edilmiştir.
- **Hristiyanlık'ta** Hz. İsa'nın doğumu, ölümü, dirilişi ve göğe yükselmesi gibi olayları anmak için kutlamalar yapılır. Hristiyanlıkta pazar günleri önemlidir.
- **Yahudilikte** üç dini bayram vardır: Pesah (Mayasız Ekmek Bayramı), Şavvot (Hasat Bayramı) ve Sukot (Çardaklar Bayramı)'tur.
- **Hinduizm'de** Divvai, önemli bir Hindu bayramıdır. Işıklar Bayramı olarak da bilinir.